

Balkan je tradicionalno, demografski, kulturno i na druge načine dio Evrope, politički su ipak potrebni naporan rad, reforme, promena ponašanja, diplomatija i mnogo čega još da se do toga stigne. Nemojte da nas zavaraju narativi koji često prevladavaju u medijima u regionu, a koji sugerišu da bi se EU mogla raspasti zbog svojih "neslaganja", nedostatka sloge u donošenju odluka. Unija je velika porodica od 27 nacija. Jednoglasan dogovor o svim pitanjima teško je postići, ali upravo je to jača strana Unije jer svaka ekonomija zadržava pravo da u okviru EU štiti svoje interese, bilo ekonomske, kulturne ili društvene, a da se pri tome ne narušava funkcionisanje zajedničke "mašinerije". Tako Unija i dalje nastavlja da postoji, kaže za Novi magazin Majlinda Bregu, generalna sekretarka Saveta za regionalnu saradnju (RCC).

Dogovor o stvarima koje su očigledno od koristi za sve, koje se tiču ekonomskog prosperiteta, objašnjava ona, ne uplićući se u individualne osećaje ponosa, tradicije, identiteta – ovde kod nas, u našem regionu koji se sastoji od samo šest ekonomija, čini se ipak "nemogućom misijom": "Čini se da je put napred najteži korak. Uz nekoliko izuzetaka, moram priznati, ali dovoljno da se potvrdi pravilo. Uz važna dostignuća, pa čak i ključne razlike između šest ekonomija Zapadnog Balkana, demokratska društva, regionalna saradnja i ekonomski rast su ipak povezani s napretkom ka pristupanju EU. S povećanjem dinamike i intenziteta, ali i izazova koje programi regionalne saradnje donose, svedoci smo da se u procesu saradnje šest ekonomija regiona ne može priuštiti zastoj. Evropska perspektiva Zapadnog Balkana je motor koji proces saradnje dugoročno može učiniti korisnim za sve", ističe Bregu i dodaje da treba biti iskren jer kada se sve sabere dolazi se do činjenice da je EU naša budućnost i nema alternativu.

Evropska unija je naša budućnost, bez alternative

Mladim ljudima je potrebna promena, perspektiva, mogućnost, i oni će rasti, a s njima i naš region, kaže za *Novi magazin* Majlinda Bregu, uverena da je regionalna saradnja ključna za napredak

Razgovarala: **Ivana Pejčić**
Fotografije: **Savet za regionalnu saradnju**

MAJLINDA BREGU:
Nije tajna da razlozi zbog kojih ljudi odlaze iz regiona nisu samo ekonomske prirode

Pitanje ekologije sve je značajnije i u regionu. Zagađenje u jednoj zemlji je zagađenje i kod suseda. Kako region može da reaguje u ovim slučajevima?

Mi koji živimo ovdje ne dičimo se činjenicom da je naš region među najzagađenijim u Evropi, pa čak i šire. Ljudi su svesni klimatskih promena i uticaja koje imaju na njihove živote, 91 odsto smatra klimatske promene problemom, dok 93 odsto to misli kada je reč o zagađenju. Što se tiče privrednika, 55 odsto kaže da smanjenje zagađenja treba biti prioritet Zelenog programa za region, dok 41 odsto smatra da je smanjenje potrošnje energije prioritet. Ljudi počinju da shvataju da se ovdje ne radi o trci za visokim evropskim standardima već o trci protiv katastrofalnih suša, poplava, preuranjenih smrti...

Kada se radi o klimatskim promenama i zaštiti životne sredine, politika i administrativne granice nemaju značaj, zato i naš pristup treba da bude zajednički, bez oklevanja. Da bismo imali kvalitetan život i ostavili ga budućim generacijama, moramo da poštujemo činjenicu da zavisimo od zajedničkih vodenih resursa i da delimo isto zemljište za poljoprivredu, turizam i obezbeđivanje naše dobrobiti. Samo zajedničkim regionalnim pristupom i usklađivanjem politika prilagođavanje klimatskim promenama i dekarbonizacija mogu zaista biti efikasni.

Positivan iskorak u tom smeru je činjenica da šest lidera iz regiona prepoznaje ovo pitanje, što se vidi iz njihove posvećenosti Akcionom planu za sprovođenje Deklaracije iz Sofije o Zelenom programu za zapadni Balkan. A Savet za regionalnu saradnju je spreman pomoći u realizaciji ovog akcionog plana. Svi smo svesni da se 'zeleno transformacija' neće desiti niti preko noći niti će biti jeftina. Ali je neminovna. Zato region računa na pojačano početno finansiranje i bržu raspoloživost pretpristupnih sredstava namenjenih Zelenom programu.

Postoji li i dalje EU perspektiva za Zapadni Balkan?

Počeu od nalaza Balkan barometra 2021. i ponoviću ono što je ovo istraživanje mišljenja javnosti i privrednika koje sprovodi Savet za regionalnu saradnju pokazalo, a to je da 62 odsto građana Zapadnog Balkana podržava članstvo u EU i da se taj broj svake godine povećava. Na primer, 2016. je to bilo 39 odsto, u Srbiji 21 odsto, a sada je 42 odsto, uprkos svemu ili upravo zbog svega što se dešava oko nas. Od nespremnosti regiona, bilateralnih pitanja, stagnacije ekonomskog napretka, pa do Bregzita, pandemije i nevoljkosti same EU za proširenje ili bolje rečeno nekih članica Unije. Sve je povezano.

Kad god postoji jak evropski uticaj, naš region odgovara stabilnim napretkom. Kada je uticaj labav i slab, vraćamo se starim problemima ili se okrećemo nekim drugim akterima. Unija je i dalje daleko najpoželjniji trgovinski partner regiona, što potvrđuje i 73 odsto građana Zapadnog Balkana. Zapadnom Balkanu je mogućnost pridruživanja EU prvi put predložena na samitu u Solunu 2001. i EU ima obavezu koju treba da ispuni. Istina je da se metodologije, kriterijumi i rokovi stalno doraduju i prilagođavaju dešavanjima, ali obaveza ostaje i evropski zvaničnici je stalno ponavljaju.

Mislite li da je EU i dalje zainteresovana za zemlje Zapadnog Balkana ili se i kod njih tokom godina povećao otpor prema prijemu novih članica?

Verujem da jeste. Ne može se poreći da slab Zapadni Balkan znači i slabu EU. Mnogo toga čuje-

mo da svakog dana govore i lideri EU i lideri Zapadnog Balkana. Istina je da je proširenje postalo mnogo surovije. U vreme kada se u celom svetu dešavaju geostrateške promene, zastoj u pristupanju Zapadnog Balkana EU nikako nije dobra vest. Obim problema na Zapadnom Balkanu je poziv da se odmaknemo dalje od dosadašnje prakse manjih promena i kratkoročnih rešenja. Zapadni Balkan je dio Evrope i od presudnog je značaja u ovom političkom realizmu. Potreba za Evropom snažna je koliko i nezadovoljena.

Kako ocenjujete dosadašnji regionalni odgovor na globalnu krizu uzrokovanu pandemijom koronavirusa?

Ako mene pitate, regionalna saradnja je jedino rešenje. Postala je mantra svega onoga što se nedavno radilo i što se radi da se odgovori na krizu izazvanu pandemijom. Pandemija nas je teško pogodila i ekonomije Zapadnog Balkana se još oporavljaju od recesije izazvane kovidom-19, i to brže nego što se to očekivalo u 2021. Prema nekim predviđanjima, izgledi za region značajno su se popravili, uz rast BDP-a za koji se sada predviđa da će 2021. dostići 5,9 odsto, nakon pada od 3,1 odsto 2020. Predviđeno je da će rast u regionu 2022. biti na nivou od 4,1 odsto, odnosno 3,8 odsto 2023.

Pandemija je, i pored toga, za sve nas bila velika lekcija. Otkrila je naše nedostatke, slabe zdravstvene sisteme i manjak spremnosti u smislu otpornosti ili raspodele vakcina, a time se ukazalo i na neke nove mogućnosti. Zanimarivanje unapređivanja sistema zdravstvene zaštite u celom regi-

Prema nekim predviđanjima, izgledi za region značajno su se popravili, uz rast BDP-a za koji se sada predviđa da će 2021. dostići 5,9 odsto, nakon pada od 3,1 odsto 2020. Predviđeno je da će rast u regionu 2022. biti na nivou od 4,1 odsto, odnosno 3,8 odsto 2023.

onu košta nas života, pa je neophodna saradnja u ovom sektoru kako bi se napravili mehanizmi zajedničkog odgovora, otpornosti i spremnosti.

Odmah nakon izbijanja pandemije region je pokazao svoju snagu u načinu na koji se odgovorilo na izazove. U to vreme kada je pretilo da dođe do katastrofe region nije imao odgovarajući medicinski pribor, odgovarajuća odela za zaštitu, opremu, respiratore, protokole oporavka, lekare i medicinske sestre, pa smo morali nešto da uradimo, i to brzo. Ponosna sam što je Savet za regionalnu saradnju koordinirao brzu reakciju šest ekonomija Zapadnog Balkana i Evropske komisije, uz značajan rad koji su obavili Transportna zajednica i CEFTA, na uspostavljanju zelenih koridora za hranu i medicinsku opremu. Sve se to iznenađujuće brzo odradilo.

Sada pokušavamo da ovaj regionalni odgovor proširimo na druge oblasti zajedničkog regionalnog tržišta. Ono je komplementarno onome što EU radi na oporavku, njenom čvrstom uporištu u ekonomskom i investicionom planu Evropske komisije čiji je cilj da se prikupi do devet milijardi evra sredstava u okviru IPA-e III za period od 2021-2027. kako bi

Nemojte da nas zavaraju narativi koji često prevladavaju u medijima u regionu, a koji sugerišu da bi se EU mogla raspasti zbog svojih "neslaganja", nedostatka sloge u donošenju odluka

se kroz ulaganja i podršku konkurentnosti i inkluzivnom rastu, održivoj povezanosti i zelenoj i digitalnoj tranziciji podržalo pre svega ekonomsko približavanje EU. Zato i predstavlja odskočnu dasku za veći stepen integrisanja regiona u jedinstveno tržište EU.

Celom regionu nedostaje radna snaga jer su radnici otišli u EU, kako zaštititi prava radnika koji sve češće cirkulišu ovde?

Ono što nedostaje u Evropi nadopunjava se došljacima kao novim radnicima na tržištu rada, a isto važi i za nas ovde na Balkanu, i to je prirodan tok događaja. Naši građani odlaze u potrazi za boljim uslovima života i rada, a u naš region dolaze ljudi tražeći isto to jer su kod nas ti uslovi bolji nego tamo odakle oni dolaze. To u velikoj meri objašnjava naše stalno pozivanje na hitan rad na ekonomskim i socijalnim politikama i praksama. Sve se svodi na brzo delovanje kako bi se obezbedili bolji uslovi i veći broj pristojnih radnih mesta u regionu, pre svega za omladinu, ali i za stručnjake i radnike generalno, i tako se uticalo na njih da ostanu i doprinose poboljšavanju tržišta rada, ali i naših ekonomija u celini. To je suština zajedničkog regionalnog tržišta i, da se vratim

na vaše pitanje, naravno da može da pomogne. Cilj je stvaranje mogućnosti za nezaposlene, nezainteresovane, neaktivne, društveno isključene, nedovoljno plaćene i kvalifikovane i druge da imaju šansu u svojim društvima umesto da odlaze na rad u inostranstvo.

Ovde nije dovoljan samo rad na realizaciji zajedničkog regionalnog tržišta, potrebno je i usklađivanje sa evropskim standardima i politikama, kao što su one u domenu zapošljavanja i socijalne zaštite, poput evropskog stuba socijalnih prava ili inicijative garancija za mlade, potrebne su i inicijative koje se bave rešavanjem pitanja neprijavljenog rada, bezbednosti i zdravlja na radu koje mogu pomoći u stvaranju novih mogućnosti zapošljavanja i poboljšavanju pravednog postupanja prema radnicima. Ideja pristupanja EU je način da se to ostvari, a zajedničko regionalno tržište je alat na tom putu. Usklađivanje sa EU u suštini znači obezbeđivanje boljih politika i mera za zaštitu radnika, kako domaćih tako i stranih koji rade u regionu. To znači jačanje domaćih institucija zakonima, propisima i odgovarajućim mehanizmima primene visokih standarda.

Sve ove mere već postoje u Evropi, ne kažem da je Evropa savršena u primeni svih njih, ali brojke pokazuju da su oni mnogo efikasniji, tako da bi zadovoljavanje evropskih standarda u velikoj meri poboljšalo i situaciju u našem regionu. U prvom kvartalu 2021. zaposlenost u regionu bila je 49,1 odsto, a u EU 66,8 odsto; stopa nezaposlenosti je bila 17,1 odsto, što je više nego dvostruko više od stope od 7,9 odsto u EU. Stopa učešća na tržištu rada 2020. bila je ispod stope u EU, odnosno 60,1 odsto na Zapadnom Balkanu i 72,9 odsto u EU. Na sve to, nezaposlenost mladih je 2020. godine iznosila 35,1 odsto, dok je u EU bila 16,8 odsto. Postoji i očigledna neusklađenost potražnje na tržištu rada i ponude, kao i izuzetno visoka stopa mladih koji nisu zaposleni, ne školuju se niti se stručno usavršavaju, koja iznosi 23,7 odsto, dok je u EU 11,1 odsto. Neprijavljeni rad se u regionu kreće od 18 do viso-

kih 30 odsto, što jasno poziva na hitne aktivnosti na njegovom otkrivanju i pronalaženju načina na koje iz neprijavljenog rada preći u prijavljeni za dobrobit radnika, ali i u korist javnih sredstava u svim ekonomijama.

Mislite li da kroz zajednički napor u oblasti obrazovanja može da se reši problem odliva kvalifikovane snage van regiona?

Nedavno sam čitala da je samo od početka godine BiH napustilo 85.000 uglavnom mladih ljudi. Pretpostavljam da je situacija slična u celom regionu. I to je zastrašujuće. Nije tajna da razlozi zbog kojih ljudi odlaze iz regiona nisu samo ekonomske prirode. Čuli smo mnogo ličnih ispovesti koje potvrđuju da su razlozi mnogo veći od toga, od nedostatka mogućnosti zapošljavanja, neprilagođenog obrazovanja, nepouzdanih usluga, do nedostataka pravne države, korupcije, socijalne nesigurnosti, nedovoljne zdravstvene zaštite... Ova problematika se, dakle, mora rešavati sa velikog broja različitih aspekata. Nedostatak mogućnosti zapošljavanja tesno je povezan s ponudom obrazovnog sistema i potražnjom tržišta rada, odnosno sa neusklađenošću veština. S tim u vezi Savet za regionalnu saradnju posvećuje mnogo vremena i ulaže velike napore u sprovođenje

regionalne agende u oblasti obrazovanja kako bi se povećao stepen integracije Zapadnog Balkana u evropski prostor visokog obrazovanja i evropski prostor obrazovanja, uključujući uspostavljanje regionalnog inovacionog prostora i regionalnog digitalnog prostora. To proizilazi iz obaveze ZB da realizuje zajedničko regionalno tržište na osnovu evropske četiri slobode, a naročito komponentu

MAJLINDA BREGU: Odmah nakon izbijanja pandemije region je pokazao svoju snagu u načinu na koji se odgovorilo na izazove

slobodnog kretanja ljudi.

Priznavanje stručnih kvalifikacija i diploma u svih šest ekonomija Zapadnog Balkana takođe je dio akcionog plana za zajedničko regionalno tržište. Isto važi i za uzajamno priznavanje visokoškolskih i akademskih kvalifikacija, na čemu Savet radi. Ali ne samo to, zajedničko regionalno tržište predviđa putovanje regionom samo sa ličnom kartom jer nema smisla priznavati diplome i kvalifikacije ako su nam i dalje potrebne vize u regionu. Naš region neće nigde stići bez mladih, pametnih, obrazovanih ljudi i moramo, namerno kažem moramo, da pronademo način da im damo podsticaj da ostanu. Ne samo priznavanjem diploma i kvalifikacija već i mnogim drugim, od boljeg obrazovanja, prilagođenijeg 21. veku, boljih poslova, garancija za mlade, do boljih izgleda za budućnost naših ekonomija, aktivnijeg uključivanja mladih u donošenje odluka, podsticanje i nagrađivanje inovacija i dobrog rada... Ovome nastojimo da doprinesemo u svim oblastima saradnje kojima se bavimo, počevši od našeg projekta "Laboratorija za mlade", pa do nas samih. U protekle tri godine zaposlili smo veliki broj mladih ljudi, pa naša organizacija postaje sve mlađa.

Mladim ljudima je potrebna promena, perspektiva, mogućnost i oni će rasti, a s njima i naš region.

U medijima se situacija menja, ne nabolje

Jeste li zabrinuti zbog stanja u medijima u regionu i može li razvoj regionalnih medija doprineti rastu medijske slobode u državama? Iako ovo nije tema kojom se Savet za regionalnu saradnju trenutno bavi, meni je vrlo bliska. Karjeru sam započela u medijima, a jednom kada ste u medijima, uvek ste u medijima. Vidim da se situacija menja, ali ne nužno nabolje. Ne samo u našem regionu nego i na globalnom planu. Fenomen lažnih vesti koji se pojavio sa širenjem društvenih medija nimalo ne pomaže. Sve je "dostupno samo jednim klikom", ali je razlikovanje istinitog od lažnog postalo zahtevna disciplina, uz uvek prisutnu kontrolu medija koja nikada ne prestaje. Ne smemo, međutim, da zaboravimo da smo sve slobode teško stekli, zato su sloboda govora i medija dragoceni. Ne znam da li je regionalna saradnja dovoljna da se situacija promeni, ali svakako može u tome pomoći. Ono što mi radimo da pomognemo u ovom zahtevnom zadatku jeste da promoviramo verodostojne izvore informacija, sajber bezbednost, podizanje svesti o lažnim vestima. Edukacija javnosti težak je posao, ali svaki napor doprinosi osnaživanju građana.